

Шевирьова І. Г. Критерії, показники та рівні сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів / І. Г. Шевирьова // Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference «New Opportunities in the World Science». – Abu-Dhabi, UAE. – 2017. – Vol. 3. – № 9 (25). – P. 45–49.

У статті описуються критерії, показники та рівні формування компетенції засобів масової інформації майбутніх учителів початкової школи. Відзначено, що XXI століття - час активного розвитку та впровадження інформаційних технологій у всі частини суспільства, у тому числі навчальні заклади країни. Підкреслено, що компетенція засобів масової інформації майбутніх фахівців початкової школи залежить від правильної та ефективної роботи студентів із засобами масової інформації. Відзначено, що медіа-компетенція починає формуватися в перші роки навчання в університеті. У свою чергу, результатом навчання в університетах є певні компетенції, які дозволять майбутнім професіоналам працювати в інформаційних середовищах, які постійно змінюються та набирають обертів.

Ключові слова: медіа; медіа компетенція особистості; компетенція майбутніх учителів початкової школи; критерії, показники та рівні формування компетентності медіа майбутніх учителів початкової школи.

Шевирьова І. Г.

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

The article describes the criteria, indicators and levels of formation of media competence of future primary school teachers. Noted that the XXI century is a time of active development and introduction of information technologies into all parts of society, including educational institutions of the country. Emphasized that media competence of future specialists of primary school depends on correct and effective work of students with the media. It is noted that media-competence begins to form in the first years of study at the University. In turn, the result of learning in universities are certain competencies that will allow future professionals to work in information environments that are constantly changing and gaining momentum.

Keywords: media; media competence of the individual; media competence of future primary school teachers; criteria, indicators and levels of formation of media competence of future primary school teachers.

XXI століття знаменується бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження яких допомагає суспільству вирішувати соціальні, економічні, освітні завдання на найвищому рівні. Слід зазначити, що сучасні заклади освіти виступають тією ланкою, в якій медіа набуває великої теоретичної та практичної значущості для нинішньої молоді. Необхідно також підкреслити, що упровадження медіа в освітні заклади надає можливість вирішувати проблеми освіти на теоретичному та практичному рівнях з урахуванням світових вимог.

Так, медіа-технології на сьогодні, є важливим засобом навчання та виховання молоді, адже навчально-виховний процес у школах ґрунтується на впровадженні та активному застосуванні новітніх засобів навчання, тобто медіа-ресурсів. Тому, сучасній школі потрібен фахівець, який зможе навчити учнів грамотно та компетентно підходити до вибору інформації, отриманої з медіа.

Підготовка майбутніх фахівців початкової школи потребує ретельної уваги з боку вишів. Це характеризується тим, що навчання в умовах інформаційного розвитку повинно стати головним рушієм, здатним особистість удосконалювати власні навички під час роботи з медіа, синтезувати окремі факти, отримані з медіа-ресурсів, надавати особливу увагу знанням, умінням, ефективно застосовувати їх на практиці. Результатом навчання у вишах є сформований набір компетенцій, які дозволять майбутнім фахівцям працювати в інформаційних умовах, які постійно змінюються та набирають обертів.

Під час навчання у виші майбутні учителі початкової школи набувають необхідних знань, умінь, навичок для того, щоб навчити молодших школярів правильно та на власну користь застосовувати медіа. Слід констатувати той факт, що в сучасному інформаційному просторі залишається невирішеною проблемою, яка потребує детальної уваги з боку вишів. Серед цих проблем є ґрунтовна теоретична та практична підготовка майбутніх учителів до роботи з медіа; застосування ними сучасних технологій з урахуванням освітніх вимог та стандартів. Саме тому, медіа-компетентність необхідно формувати вже з перших років навчання у вишах, адже від медіа-компетентного вчителя залежить ефективна та результативна робота учнів з медіа.

На сьогоднішній день проблема формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах інформаційного простору є достатньо актуальною темою, яка стала предметом дослідження зарубіжних (С. Дж. Берен, Б. Іскаков, Н. Коновалова, Р. К'юбі, А. Пісцітеллі, Дж. Поттер, О. Федоров, Дж. Феррес, А. Хіппель та ін.) та українських (Д. Афанасьєв, Н. Бібік, В. Гаврильченко, Г. Дегтярьова, Є. Кулик, Г. Морохов, Л. Найдьонова, Г. Онкович, А. Сулім, А. Тадаєва, В. Шарко, Н. Шубенко та ін.) дослідників.

З огляду на це, важливим в даному питанні є діагностика сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи, а отже, визначення та характеристика критеріїв, показників й рівнів сформованості такої компетентності, що виступає **метою** нашої статті.

Зазначимо, що у сучасному науковому полі відсутнє стале визначення категорії «медіа-компетентність», натомість частіше за все вона розуміється як сукупність знань, умінь, здібностей, що сприяють умілому використанню медіа-ресурсів; індивідуальна якість особистості, яка виступає певним медійним орієнтиром у сучасному освітньому просторі; комплекс способів взаємодії з медіа-ресурсами, які охоплюють вербальну, конструктивну та перцептивну функції, які дозволять користувачу медіа компетентно структурувати інформацію, яка надходить з медіа, перетворювати медіа-тексти в нову, більш узагальнену форму [1, 2, 3].

Теоретичну основу визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи складають наукові дослідження таких вчених як: В. Волкової, М. Жижині, Б. Іскакова, О. Кутькіної, О. Федорова та ін.

Так, у своєму дослідженні О. Кутькіна виділяє наступні критерії сформованості медіа-компетентності майбутніх фахівців:

- комплексність знань, умінь, навичок в області медіа;
- наявність мотивації при роботі з медіа з метою створення власної медіа-продукції;
- накопичення досвіду в процесі застосування медіа-ресурсів [4].

У свою чергу, М. Жижина класифікує сформованість медіа-компетентності особистості за такими критеріями: 1) наявність критичного мислення при роботі з медіа; 2) здатність створювати та поширювати власні медіа-продукти; 3) прагнення особистості до

розвитку критичного духу. Крім того, автор наголошує на тому, що навчання з використанням медіа повинно зосереджуватись на ігровій формі, що, на думку дослідниці, призведе до найвищих результатів для оволодіння інформаційними технологіями [3].

В. Волкова наголошує на тому, що розвиток медіа-компетентності особистості ґрунтується на таких критеріях: когнітивний (теоретична підготовка студентів засобами медіа); практичний критерій (розвиток умінь й навичок для оволодіння медіа); мотиваційний критерій (отримання корисної інформації з медіа, розширення кругозору); емоційний критерій (рівень емоційної рівноваги стосовно медіа) [5].

Відомий дослідник медіа О. Федоров у своїх розвідках пропонує виділити показники сформованості медіа-компетентності особистості: мотиваційний, що означає мотиви роботи з медіа; контактний – аналізує частоту спілкування з медіа; інформаційний – характеризує знання термінології медіа, процес масової комунікації; перцептивний – здатність до сприйняття медіа-текстів; інтерпретаційний показник передбачає аналіз, роз'яснення медіа-текстів; практико-операційний – спрямований на практичну діяльність з медіа; креативний – наявність творчої активності при роботі з інформаційними технологіями [6, с. 23].

Як бачимо, єдина думка дослідників щодо критеріїв та показників сформованості медіа-компетентності особистості взагалі та вчителя початкових класів, зокрема, у науковій літературі відсутня. З іншого боку, ґрунтовний аналіз наукових джерел дозволяє нам визначити власні критерії, показники та рівні медіа-компетентності сучасного вчителя початкових класів. Серед них: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний. Зупинимось на них більш детально.

Виокремлення **ціннісно-мотиваційного критерію** зумовлено тим, що саме цей критерій є першочерговим стрижнем для оволодіння будь-яким процесом, тобто повинна бути мета, яка в контексті свого трактування вміщує мотив – підстава для якої-небудь дії, причини, вчинку. А відтак, у майбутнього вчителя початкової школи має бути сформована позитивна мотивація до процесу оволодіння медіа-компетентністю, інтерес і зацікавленість майбутньою професійною діяльністю з використанням медіа.

А тому, **показниками** ціннісно-мотиваційного критерію виступають:

- *наявність інтересу до формування медіа-компетентності*, що свідчить про стійкий інтерес майбутніх фахівців до формування медіа-компетентності в процесі професійної підготовки. Без наявності інтересу будь-який процес стає неможливим, а, отже, позитивний результат буде відсутнім;

- *виокремлення найбільш значущих цінностей під час застосування медіа в процесі власної професійної підготовки* означає оцінка певного процесу з погляду його важливості, змістовності. Поряд із поняттям «цінність» використовується поняття «ціннісні орієнтації», що означає ставлення людини до фактів, явищ навколишньої дійсності з огляду на їх усесторонню важливість, значущість. Тому, у ході професійної підготовки майбутні фахівці початкової школи повинні усвідомлювати той факт, що бути медіа-компетентним в сучасному інформаційному світі є актуальною тенденцією і важливим процесом, який потребує ґрунтовного його аналізу та вивчення. Отже, виокремлення для себе найбільш визначних та значущих цінностей в ході оволодіння медіа-компетентністю призведе до найбільш якісного результату в майбутній професійній діяльності.

Когнітивний критерій відповідає певному обсягу теоретичних та практичних знань для ефективного застосування медіа в освітньому процесі. Необхідно додати, що когнітивний критерій передбачає наявність знань щодо відповідних методів та прийомів з метою ефективного впровадження медіа в початкову ланку освітніх закладів. Без когнітивного критерію неможливий розвиток пізнавальних процесів, умінь та навичок в області медіа в майбутніх фахівців початкової галузі.

Показниками когнітивного критерію виступають:

- *наявність знань, що необхідні для виконання професійних функцій учителя початкової школи з використанням медіа засобів*. На нашу думку, майбутній фахівець початкової школи повинен володіти знаннями (знання програм, мови медіа; розуміння

сутності та ролі медіа в сучасному освітньому просторі; передбачення медійних перспектив у власній професійній діяльності; знання найбільш вагомих аспектів сучасного інформаційного виміру), сформовані в результаті активного використання медіа-ресурсів; особистісними властивостями та професійними здібностями, спрямовані на підготовку учнів для безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа-засобів, включаючи новітні інформаційно-комунікаційні технології.

Показник *адекватне сприймання та правильне усвідомлення змісту медіа майбутніми учителями початкової школи* ґрунтується на відносинах між індивідом і змістом інформації, яка надходить з медіа; інтерпретація, класифікація та читання медіа-текстів в контексті різних типів текстів. Розуміння, в свою чергу, виступає як автономність, самостійність та якісна умілість сприймання інформації.

Діяльнісний критерій ґрунтується на практичних відносинах між особистістю й таким видами медіа як преса, радіо, телебачення, Інтернет. Головним рушієм, яким повинен володіти вчитель, є практичні вміння, які стануть запорукою для розвитку інформаційної, медійної культури учня. Медіа-компетентний фахівець має навчити учнів технічно адаптуватися до тих змін, які відбуваються в інформаційному середовищі.

Показником діяльнісного критерію є *володіння педагогічними формами, методами*, що реалізуються засобами медіа. Необхідно зауважити, що майбутні учителі повинні бачити й аналізувати проблеми, які виникають в ході навчально-виховного процесу.

Наступним показником діяльнісного критерію є *використання технічних навичок* (вміння використовувати мишку, відкривати вкладення, переходити на інші посилання; налаштування мережі Інтернет, створення презентації; редагування текстів, відео, створення веб-сайтів) які потрібні для ефективного застосування медіа-засобів; створення медіа-контенту та продукування медіа-текстів. Медіа виступає не тільки засобом дії, але й передумовою формування технічних навичок. На нашу думку, без використання медіа технічні навички не формуються. Технічні навички виступають в ролі адаптації до виняткових вимог, які висувають медіа до своїх користувачів.

Третім показником є *здатність презентувати себе на відповідних профілях і платформах, зокрема в новітніх інтернеттехнологіях, зберігати контакти з іншими*. Слід зазначити, що діяльнісний критерій передбачає трансформацію тих умов і чинників, які впливають як на теоретичні, так і на практичні вміння майбутніх учителів початкової школи, що, в свою чергу, призводять до вмілого та ефективного створення повідомлень (реклама, анонімні медіа-повідомлення, кібератаки). Безумовно, практична діяльність в сфері медіа мотивує особистість до медіа-творчості та медіа-компетентності, що призводить до самовираження.

Таким чином, виділення критеріїв та показників дає можливість вести мову про рівень сформованості медіа-компетентності, а саме: **високий, середній, низький**.

Вважаємо, що **високий рівень** сформованості медіа-компетентності дає підстави констатувати про те, що майбутні фахівці вмотивовані у формуванні медіа-компетентності під час професійної підготовки; із зацікавленістю та інтересом використовують новітні інформаційні технології; усвідомлюють важливість та вагомість оволодіння медіа-компетентністю; мають широке та ґрунтовне уявлення про роль та функцію медіа в навчально-виховному процесі; виділяють ціннісні орієнтири під час застосування медіа в освітньому процесі. Майбутні вчителі початкової школи компетентно класифікують та інтерпретують інформацію, отриману з медіа-ресурсів; критично усвідомлюють зміст медіа-контенту, що, в свою чергу, підтверджується власним аналізом та дослідженням. У процесі виконання завдань створюються власні медіа-продукти, поповнюється медіа-контент. Здатність і можливість майбутніми фахівцями вирішувати важливі освітні завдання засобами медіа проявляється у креативному їх розв'язанні. Фахівці цього рівня демонструють комп'ютерні уміння й навички, що характеризується наявністю технічних умінь.

Середній рівень сформованості медіа-компетентності визначається наявністю у майбутніх учителів обмежених теоретичних та практичних знань стосовно медіа, але

присутній інтерес, позитивне ставлення до підвищення, оновлення знань в зазначеній сфері, що, в свою чергу призводить до розширеного використання медіа та виокремлення позитивних мотивів та ціннісних орієнтацій для формування медіа-компетентності. Поряд з цим, майбутні фахівці недостатньо чітко усвідомлюють роль та значимість медіа в освітніх закладах, не визначена чітка мета для володіння медіа-компетентністю; виникають труднощі під час застосування, аналізу, передачі медіа-текстів; не завжди об'єктивно оцінюють власні здібності. Поряд з цим, майбутній фахівець знає, як отримати інформацію, якої він потребує. Слід зазначити те, що на практиці під час виконання завдань, майбутні учителі не в повній мірі застосовують знання окремих базових термінів. Це свідчить про недостатньо високий рівень знань щодо медіа взагалі. Процес підвищення рівня самоосвіти та самовиховання здебільшого відсутній. Під час рефлексії своєї діяльності відчуваються певні труднощі.

Для **низького рівня** сформованості медіа-компетентності характерні такі прояви: несистематичний інтерес до функцій та ролі медіа; відсутня позитивна мотивація для оволодіння медіа-компетентністю; виокремлення найбільш важливих цінностей під час застосування медіа простежується на досить низькому рівні. Констатація такого факту свідчить про незацікавленість майбутніми фахівцями застосовувати медіа-технології у власній професійній діяльності. Слід наголосити на тому, що нерегулярне використання інформаційних технологій призводить до зниження технічних навичок, не знання мови медіа, слабких знань про широкі та значні можливості медіа. Для розв'язання поставлених задач майбутні фахівці долучаються, але процес відбувався під постійним наглядом і, взагалі, майбутні учителі намагаються не потрапляти в центр уваги. Відсутність теоретико-практичних знань, технічних умінь призводить до зниження власної професійної діяльності; не розвинена медійна культура; здатність аналізувати роль технологій у сучасному інформаційному просторі відбувається на низькому рівні.

Таким чином, виділення критеріїв та відповідних їх показників дає можливість вести мову про рівень сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. А тому, отримані результати оцінювання за представленими критеріями та показниками слугуватимуть певним орієнтиром для подальшого процесу удосконалення медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Література

1. Гук А. А. Медиаобразование как система результативных уровней медийной культуры личности / А. А. Гук // Информационные ресурсы образования. – 2013. – № 5. – С. 29 – 33.
2. Коновалова Н. А. Развитие медиа-культуры студентов педагогического вуза : автореф. дис. ... кандидата пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. А. Коновалова. – Вологда, 2004. – 21 с.
3. Жижина М. В. Медиаграмотность как стратегическая цель медиаобразования: о критериях оценки медиакомпетентности / М. В. Жижина // Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогики. – 2016. – № 4. – С. 47 – 65.
4. Кутькина О. П. Педагогические условия формирования медиакомпетентности будущих библиотечно-информационных специалистов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. П. Кутькина. – Барнаул, 2006. – 22 с.
5. Волкова В. В. Развитие медиакомпетентности студентов: от теории к практике / В. В. Волкова, Н. И. Чеботарева // Медиа. Информация. Коммуникация. – 2012. – № 1. – С. 10 – 12.
6. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – 616 с.

